

...elutasítottam, hogy a Monarchiát

, citation and similar papers at core.ac.uk

brought to

provided by U

tekintsem”

Beszélgetés Daniel Unowskyval

Daniel Unowsky a University of Memphis professzora (a történelem Catherine and Charles Freiburg professzora), az MA tanulmányok igazgatója, az Austrian History Yearbook szerkesztője. Kutatási területe Közép- és Kelet-Európa modern kori története, a nacionalizmus és az antiszemitizmus története. Kutatási nyelvei: német, lengyel, ukrán, jiddis. Legfontosabb művei: The Pomp and Politics of Patriotism: Imperial Celebrations in Habsburg Austria, 1848–1916 (2005); The Plunder: The 1898 Anti-Jewish Riots in Habsburg Galicia (2018).

Milyen tényezőknek köszönhető, hogy a történész pályát választotta, mi terelte érdeklődését ebbe az irányba?

Mindkét szülőm diplomás: édesapám nyugdíjas mikrobiológus kutató, a már szintén nyugdíjas édesanyám informatikus és tanár. Mindketten tanultak történelmet is, bár végül másból szereztek fokozatot, s más választottak hivatásként. Mégis azt hiszem, az ő múlt iránti érdeklődésük átszivárgott hozzám is. A családomnak mindkét ágon vannak európai gyökei. Édesanyám nagyapja 1905-ben Vilniusból emigrált az Egyesült Államokba, Vilniusban kesztyűkészítő volt és a Bund, az Általános Litvániai, Lengyelországi és Oroszországi Zsidó Munkásszövetség (Allgemeiner Jüdischer Arbeiterbund in Litauen, Polen und Russland) tagja. Az édesapám nagyszülei pedig Ukrajnából érkeztek. Bár az én kutatómunkám Ausztriára és Dél-Lengyelországra fókuszál, ezek a felmenők biztosan szerepet játszottak abban a döntésben, hogy Közép-Kelet-Európa történetét tanulmányozom.

Hol folytatta tanulmányait, kik voltak azok a tanáregyeniségek, akik számottevő hatást gyakoroltak történeti érdeklődésére vagy módszertani választásaira?

BA diplomámat a University of Michigan egyetemen szereztem. Mint oly sok amerikai hallgató, eleinte én sem tudtam, mit is akarok tanulni. Az egyetemnek azonban csodálatos történeti tanszéke volt, és egyre jobban vonzottak az ottani kurzusok és professzorok. Mély benyomást tett rám az a kurzus, amit Roman Szporluk tartott az 1500 utáni Kelet-Európáról. Nem sokkal korábban publikálta könyvét Marxról és Friedrich Listről, és nagyon karizmatikus előadó volt.¹ Látogattam egy irányított olvasáskurzust Geoff Eley, a közismert Németország-kutató vezetésével. A harmadik legfontosabb szakmai hatást *graduate* tanulmányaim idején valószínűleg John V. A. Fine² gyakorolta rám. Ő tartotta a szakdolgozati szemináriumot számomra, témám Thomas Woodrow Wilson és „szakértőinek” szereplése volt 1919-ben a párizsi békekonferencián; ez volt az első tudományos munkám. (Ma már egyáltalán nem

¹ Roman Szporluk (1933–) politológus és történész, említett munkája: *Communism and Nationalism: Karl Marx versus Friedrich List*. New York, 1991.

² John Van Antwerp Fine, jun. (1939–) történész, Bizánc- és Balkán-szakértő.

érték egyet azzal, ahogy interpretáltam ezeket az eseményeket a dolgozatban, de a levéltári munka és a hosszabb írásmű készítésének tapasztalata akkor megerősítette bennem, hogy történelemből akarok doktorálni.)

Graduate tanulmányaim végeztével néhány év kitérő következett: egy évet Bayreuthban és Berlinben, Németországban töltöttem Fullbright ösztöndíjjal, utána kezdtem el PhD tanulmányaimat New Yorkban a Columbia Universityn. Ott mentorom az oly sok Közép- és Kelet-Európával foglalkozó tudós tanára, Deák István volt. Az ő kutatásai a Habsburg Monarchiáról és a térség egészéről máig a legfontosabb hatást jelentik kutatói munkámra. Szerencsém volt emellett Atina Grossmann-nal és Michael Stanislawskival is együtt dolgozni.³

Milyen tényezők fordították figyelmét a Habsburg Monarchia felé? Miért választotta fő kutatási területeként Galíciát?

A Habsburg Monarchia felé fordulásom a nemzetek és a nacionalizmus története iránti, eredetileg még Michiganban Roman Szporluk által felkeltett érdeklődésemben gyökerezik. A soknyelvű birodalom tizenegy elismert nyelvvel és az egymással versengő nemzeti mozgalmak bonyolult történetével lenyűgözött. Amikor elkezdtem dolgozni a disszertációm, Galícia, a birodalom ausztriai felének legnagyobb tartománya még aránylag kevésbé kutatott téma volt. A Habsburg Birodalom történetében elmélyedő legtöbb hallgató Csehország vagy Magyarország történetével foglalkozott, emellett Galícia egyébként is vonzott a Lengyelország felosztása utáni viszonyaival, a rurális vidék által körülzárt városi szigeteivel és dinamikus vallási, etnikai és politikai mozgalmával.

Melyek voltak az Ön által eddig kutatott legfontosabb történeti témák, illetve problémák? Hogyan foglalná össze leglényegesebb kutatási eredményeit?

Első könyveim (*The Pomp and Politics of Patriotism, The Limits of Loyalty*) a Habsburg politikum egy-egy szeletének újraértékelését nyújtották. Már amikor hozzákezdtem a disszertációmhoz, elutasítottam, hogy a Monarchiát pusztán a régmúlt relikviájának tekintsem, amely elkerülhetetlen szétesésre volt ítélve a nemzetek és a nacionalizmus modern korában. De nem akartam egyetlen „nemzeti csoport” újszerű történetét és „felébredését” sem megírni. Sokkal inkább a politikai mozgalmakat meghatározó Habsburg politikai kontextus egészét figyelembe vevő történetalkotásra törekedtem. Arra összpontosítottam, hogy a Monarchia hogyan nézett szembe a modern korszak kihívásaival, részben például úgy, hogy a császár figuráját helyezze a patriotizmus közös kultúrájának középpontjába. Azt találtam, hogy ezek a törekvések sokkal sikeresebbek voltak, mint azt korábban feltételezték a történészek, s a magasra csapó nemzeti érzelem nem feltétlenül került konfliktusba a Habsburg-ház iránti lojalitással – ez kiegészítette egy sor történész (Jeremy King, Pieter Judson, Tara Zahra, Laurence Cole, Iris Rachamimov és így tovább⁴) munkáját, akik a Habsburg Monarchia utolsó

³ Atina Grossmann (1950–) a 20. századi zsidó történelem kutatója, művei közül lásd például: *Reforming sex: The German movement for birth control & abortion reform 1920-1950* (Oxford, 1995.), *Jews, Germans, and allies: Close encounters in occupied Germany* (Princeton, 2007.); Michael F. Stanislawski (1952–) a 19-20. századi zsidó történelem specialistája, művei közül lásd például: *Tsar Nicholas I and the Jews: The Transformation of Jewish Society in Russia, 1825-1855* (Philadelphia, 1983.), *A Murder in Lemberg. Politics, Religion & Violence in Modern Jewish History* (Princeton, 2007.).

⁴ A felsorolt történészek munkái közül lásd: King, Jeremy: *Budweisers into Czechs and Germans. A Local History of Bohemian Politics, 1848-1948*. Princeton, 2005.; Judson, Pieter M.: *The Habsburg Empire. A new History*. Cambridge, Mass. – London, 2016.; Zahra, Tara: *Kidnapped Souls: National Indifference and the Battle for Children in the Bohemian Lands, 1900-1948*. Ithaca, NY,

periódusa történetének újragondolását tűzték ki célul. Mindenképpen ennek a trendnek a szerves részeként értékelem saját tevékenységemet, ez az irányzat szakított a pusztulásra ítélt államalakulat sémával, s a „nemzetek” és a „nacionalizmus” közép-európai szerepének újraértékelésére törekszik. Az első könyvem teljes mértékben illeszkedik ebbe az irányzatba, ugyanakkor a Laurence Cole-lal közösen szerkesztett kötetünk (*The Limits of Loyalty*) azt igyekszik megmutatni, hogy ha a régi históriákat pusztán Habsburg győzelmi sikertörténeté alakítjuk, szintén a múlt eltorzított képét kapjuk.

Legutóbbi könyvem (*The Plunder*) sokkal inkább konkrét problémára fókuszált tanulmány. Az első világháború előtti Monarchiában jelentkező közösségi erőszak legkiterjedtebb példáját kívántam vizsgálni. Kutatásom kezdetén az 1898-ben lezajlott zsidóellenes lázadás elhanyagolt téma volt. A zsidó–lengyel kapcsolatok hosszú és terhelte történetének részeként töreksem megérteni az eseményeket. Természetesen beleágyazva ezt az erőszakhullámot a nacionalizmus és antiszemitizmus történetébe, mégis mindenekelőtt specifikus Habsburg történetként tekintve.

A University of Memphis történelem tanszékének oktatója. Mennyire sikerül felkeltenie az amerikai egyetemisták figyelmét a Habsburg Monarchia iránt? Miért lehet (ha lehet) az érdekes napjainkban az USA-ban?

Legfeljebb két-három évenként tanítok Habsburg-történetet vagy tartok kelet-közép-európai kurzust az egyetemen, de még itt, Memphisben is nagyon sok ember található közép- és kelet-európai gyökerekkel. Egyébként pedig a második világháború, a Holocaust s habár kisebb mértékben is, de a kelet-európai kommunizmus története iránt is folyamatos az érdeklődés. Így mindig érdeklődő BA-s hallgatók jó csoportja veszi fel az ilyen témákban meghirdetett kurzusaimat. Meg kell említenem, hogy mindig találkozom az óráimon „megfigyelő hallgatóként” (*auditor*) idősebbekkel is. Vannak köztük például olyan nyugdíjasok, akik valamikor az USA hadseregében szolgáltak Európában a háború utáni megszállás időszakában, mások szülei Közép- vagy Kelet-Európából menekültek a második világháború előtt vagy után.

Jelenleg a Habsburg Birodalom történetével foglalkozó egyik legfontosabb folyóirat, az Austrian History Yearbook szerkesztője. Hogy fest az ide vezető út?

Réges-régen publikáltam egy tanulmányt és néhány könyvismertetést a folyóiratban. Pieter Judson, akkoriban a lap szerkesztője, tagja volt a disszertációm elbíráló bizottságnak, régóta ismert engem és munkáimat, ő kért fel először a könyvismertető rovat szerkesztőjének. Elvállaltam, s néhány évig ezt a munkát végeztem, mielőtt Robert Nemes átvette azt. Azután, amikor Pieter befejezni készült hosszú és sikeres szerkesztői tevékenységét, Howard Louthan, aki az AHY-t kiadó intézmény, a Center for Austrian Studies új igazgatója a University of Minnesotán, úgy gondolta, én jó jelölt lehetek a szerkesztői poszt utódlásakor. Felvillanyozott a lehetőség, hogy elmélyíthetem részvételemet annak a folyóiratnak a működésében, amely oly sokat jelentett saját kutatói fejlődésem, de egész tudományterületünk szempontjából is.

2008.; Cole, Laurence: *Military Culture and Popular Patriotism in Late Imperial Austria*. Oxford, 2014.; Rachamimov, Iris: *POWs and the the Great War. Captivity on the Eastern Front*. New York, 2002.; összefoglalóan lásd: Cole, Laurence: *Visions and Revisions of Empire: Reflections on a New History of the Habsburg Monarchy*. Austrian History Yearbook, vol. 49. (2018) 261–280.

Milyen szerkesztési elveket követ a szerkesztőség? Mit várnak reménybeli szerzőiktől? Mennyire sikeresen tudják integrálni a közép-kelet-európai történészek kutatási eredményeit?

Amikor nekikezdtem PhD disszertációm előmunkálatainak a Columbián, a lehető legnagyobb merítéssel olvastam a Monarchia történetéről. S kezdettől fogva világos volt számomra, hogy a leginnovatívabb és leginkább gondolatébresztő tanulmányokat az *Austrian History Yearbook*-ban találtam. A szerkesztőbizottság és az én célom az, hogy fenntartsuk ezt a színvonalat, s megőrizzük a folyóirat reputációját, mint olyan orgánumét, amely egyesíti a Habsburg Birodalom és a Habsburg utódállamok történeti témáit kutató történészek közösségét, dolgozzanak bár az USA-ban, Európában, Izraelben, Törökországban vagy a világ bármely pontján.

Nem közlünk enciklopédikus típusú áttekintéseket vagy akármennyire is fontos történeti témák pusztán dokumentációját tartalmazó tanulmányokat. A nálunk publikált tanulmányok innovatív megközelítéseket nyújtanak, bevezetnek kevésbé ismert, de fontos témákba, látásmód ismerős tárgyról szólnak, de friss, új perspektívából. Továbbfejlesztik a történettudományt, világossá teszik, milyen pontokon térnek el az elődöktől, s mindezt olvasható stílusban, amely az olvasóközönség figyelmét segít felkelteni.

Tettem erőfeszítéseket azért, hogy növeljük az AHY-ben publikáló európai szerzők számát. Bizonyos eredményeket elértem, a két legutóbbi kötet jó néhány közép-európai szerző tanulmányát is tartalmazza. Szándékom azonban továbbfolytatni ezt a munkát.

Milyen kutatási programon dolgozik jelenleg?

A jelenleg Lengyelország déli részén található Żywiec város és sörfőzdéje történetéről írandó tanulmány foglalkoztat most. A Habsburg-család egyik ága alapította a sörfőzdet mint modern vállalatot, és termékei a Monarchia legfontosabb sör exportcikkévé váltak. A két világháború között az itt lakó Habsburgok (vagy legalábbis néhányan közülük) lengyel patrióták lettek. Amikor Németország lerohanta és a Német Birodalomhoz csatolta Lengyelországnak ezt a részét, ez a vidék azon területek egyike volt, ahol a nácik igyekeztek megvalósítani a náci etnikai utópiát a zsidó lakosság elpusztításával, a lengyelek elűzésével és „árják” idetelepítésével Galícia és Bukovina keleti részéről, hogy ideális faluközösségeket hozzanak létre. A háború után a sörgyárat a lengyel kommunista állam vette át, majd a kommunizmus összeomlása után a Heineken sörbirodalom részeként működik. E város, a sörfőzde, a Habsburg család, a populáris sörkultúra, a lengyel nacionalizmus ölelkező történetét tekintem át a Kelet-Európa modern történetét jellemző nagy átalakulás folyamatában az 1840-es évektől kezdve napjainkig.

Köszönöm az interjút.

Memphis–Budapest, 2019. június–július

Az interjút készítette: DEÁK ÁGNES